

Seat Number

--	--	--	--	--	--

SELECT ANY ONE : POL-244

A) Political Theory and Key Concepts - II (241141) /

B) UN and Regional Organization - II (241142)

P. Pages : 4

A) Political Theory and Key Concepts - II (241141)

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. Attempt in all **five** questions
5. All questions carry equal marks.

1. Write answer on **any four** of the following.

- a) Write the meaning of Rights.
- b) State in brief on negative nature of liberty.
- c) Write a definition of equality.
- d) What is Justice?
- e) State the meaning of Sovereignty.
- f) What is positive liberty?
- g) Write the meaning of new world order.
- h) What is Globalization?

2. Explain the Natural theory of Rights.

OR

State the various types of Liberty.

3. Elucidate the Distributive theory of Justice.

OR

State the factors of Sovereignty.

4. Explain the Marxist theory of Justice.

OR

State origin and development of sovereignty.

5. Write short notes on **any two** of the following.

- a) Types of Rights.
- b) Nature the Concept of Justice.
- c) Unipolar world system.
- d) Social Justice.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे लिहा.

- अ) हक्कांचा अर्थ लिहा.
- ब) स्वातंत्र्याचे नकारात्मक स्वरूप थोडक्यात सांगा.
- क) समतेची व्याख्या लिहा.
- ड) न्याय म्हणजे काय?
- इ) सार्वभौमत्वाचा अर्थ सांगा.
- फ) सकारात्मक स्वातंत्र्य म्हणजे काय?
- ग) नवीन आंतरराष्ट्रीय व्यवस्थेचा अर्थ लिहा.
- ह) जागतिकीकरण म्हणजे काय?

2. हक्कांचा नैसर्गिक सिध्दांत स्पष्ट करा.

स्वातंत्र्याचे विविध प्रकार सांगा.

3. न्यायवाटपाचा सिध्दांत विशद करा.

सार्वभौमत्वाचे घटक सांगा.

4. न्यायविषयक मार्क्सवादी सिध्दांत स्पष्ट करा.

सार्वभौमत्वाचा उदय व विकास सांगा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोवर टिपा लिहा.

- अ) हक्कांचे प्रकार.
- ब) न्याय संकल्पनेचे स्वरूप.
- क) एकशुवीय विश्व रचान.
- ड) सामाजिक न्याय.

*****

B) UN and Regional Organization - II (241142)

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks
5. Figures to right indicate full marks.

1. Write answer on **any four** of the following. 12

- i) What is meaning of regional organizations?
- ii) State the member nations of NATO?
- iii) Write any three objectives of EU.
- iv) Point out the full form and establish year of SAARC?
- v) State any three functions of OPEC?
- vi) Write the emergence of OAV.
- vii) Why and when did the 'ASEAN' organization established?
- viii) When and which countries established the 'SEATO'?

2. Explain the importance of regional organizations in present Global period. 12

OR

Comment on the relevance of NATO.

3. Through light on principles and objectives of SAARC. 12

OR

Critically assess the role of 'ASEAN' as original organization.

4. Elucidate the structure and functions of OPEC. 12

OR

Examine the role of OAU in development of African countries.

5. Write short notes on **any two** of the following. 12

- 1) Impact of Globalization.
- 2) Structure of SEATO
- 3) Arabe League
- 4) OAS

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
6. उजवीकडील आकडे गुण दर्शवितात

1. खालीलपैकी चारांची उत्तरे लिहा. 12
  - i) विभागीय संघटना म्हणजे काय?
  - ii) नाटोची सदस्य राष्ट्रे सांगा?
  - iii) युरोपीयन युनियनची कोणती ही तीन उद्दिष्टे लिहा.
  - iv) सार्कचे पूर्ण नाव आणि स्थापना वर्ष नमुद करा?
  - v) ओपेकची कोणतीही तीन कार्ये सांगा?
  - vi) ओ. ए. यु. ची स्थापना लिहा.
  - vii) आसियानची स्थापना का व केव्हा झाली?
  - viii) सिटो कोणत्या राष्ट्रांनी स्थापन केले व कधी?
2. सधाच्या जागतिकीकरणाच्या कालावधीत प्रादेशिक संघटनांचे महत्त्व स्पष्ट करा. 12
किंवा
नाटोच्या प्रासंगिकतेवर भाष्य करा.
3. सार्कची तत्वे आणि उद्दिष्टे यावर प्रकाश द्या. 12
किंवा
प्रादेशिक संघटना म्हणून 'आसियान' च्या भूमिकेचे टिकात्मक परिक्षण करा.
4. ओपेकची रचना आणि कार्ये विस्तृतपणे करा. 12
किंवा
आफ्रिकन राष्ट्रांच्या विकासात ओ. ए. यु. च्या भूमिकेचे परिक्षण करा.
5. खालीलपैकी दोनवर संक्षिप्त टिपण लिहा. 12
  - i) जागतिकीकरणाचे प्रभाव
  - ii) सिटोची रचना
  - iii) अरब लीग
  - iv) ओ. ए. एस्

*****

B) UN and Regional Organization - I (231142)

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.
5. Figures to right indicate full marks.

1. Write answer on **any four** of the following. 12
  - 1) Write objectives of UN.
  - 2) State the election process of President of General Assembly?
  - 3) Write the structure of security council.
  - 4) State principles of the Economic and Social Council.?
  - 5) Write the structure of secretariat.
  - 6) State the importance of General Secretary?
  - 7) What is mean by peaceful method.
  - 8) Write the meaning of Conciliation.

2. Discuss on importance and Limitations of UN in present world order. 12
 Explain the structure and function of General Assembly. **OR**

3. Examine the veto-power. 12
OR
 Elucidate the role of International court in international peace.

4. Discuss on peaceful and direct Actions methods of resolving the international conflicts. 12
OR
 Elucidate the role of the secretariat and General Secretary in UN.

5. Write short notes on **any two** of the following. 12
  - 1) The Emergence of UN.
  - 2) India and Security Council.
  - 3) Economic and Social Council.
  - Negotiation.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
6. उजवीकडील आकडे एकूण गुण दर्शवितात

1. खालीलपैकी चारांची उत्तरे लिहा. 12
  - 1) संयुक्त राष्ट्र संघटनेचे उद्दिष्टे लिहा.
  - 2) आम सभेच्या अध्यक्षाची निवड पध्दत सांगा?
  - 3) सुरक्षा परिषदेची रचना लिहा.
  - 4) आर्थिक व सामाजिक मंडळाची तत्वे सांगा?
  - 5) सचिवालयाची रचना लिहा.
  - 6) महासचिवाचे महत्व सांगा?
  - 7) शांततामय पध्दत म्हणजे काय?
  - 8) मनोमिलनाचे अर्थ लिहा.
2. वर्तमान जागतिक व्यवस्थेत संयुक्त राष्ट्र संघटनेचे महत्व आणि मर्यादा यांची चर्चा करा. 12
आमसभेची रचना व कार्ये स्पष्ट करा. किंवा
3. नकाराधिकाराचे परिक्षण करा. 12
आंतरराष्ट्रीय शांततेत आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाची भूमिका विशद करा. किंवा
4. आंतरराष्ट्रीय संघर्ष सोडविण्यासाठी शांततामय आणि प्रत्यक्ष कृती पध्दतीची चर्चा करा. 12
संयुक्त राष्ट्र संघटनेत सचिवालय आणि महासचिवाची भूमिका विशद करा. किंवा
5. खालीलपैकी दोनावर संक्षेप टिपण लिहा. 12
  - 1) संयुक्त राष्ट्र संघटनेचा उदय.
  - 2) भारत आणि सुरक्षा परिषद.
  - 3) आर्थिक व सामाजिक मंडळ
  - 4) वास्तववादी

*****

Seat Number

--	--	--	--	--	--

SELECT ANY ONE : POL-234

- A) Political Theory and Key Concepts - I (231141) /**
B) UN and Regional Organization - I (231142)

P. Pages : 4

A) Political Theory and Key Concepts - I (231141)

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. Attempt in All five question.
5. All questions carry equal marks.

1. Write answer on **any four** of the following. 12
  - a) Write a definition on market socialism.
  - b) Write a meaning of Euro communism.
  - c) What is mean by political economy write in brief.
  - d) Write a three principles of Liberalism.
  - e) Write an impact of pluralism on state sovereignty.
  - f) Write in brief application of Euro communism.
  - g) Write a definition of Liberalism.
  - h) Write a definition of pluralism.
2. Elucidate the emergence & characteristics of Market Socialism. 12
OR
3. Explain the concept of Euro-Communism & state the characteristics. 12
 Elucidate the meaning, application & characteristics of classical liberalism. 12
OR
4. Discuss on the emergence & approaches of Political Economy. 12
 Explain the nature & characteristics of pluralism. 12
OR
5. Explain the meaning, nature & application of Market. Socialism. 12
 Write a short notes on **any two** of the following. 12
  - a) Nature of Euro communism.
  - b) Characteristics of Political Economy.
  - c) Neo-Liberalism
  - d) DR. Laski's model of Pluralism.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. एकूण पाच प्रश्न सोडवा.
6. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 12
  - अ) बाजारपेठीय समाजवादाची व्याख्या लिहा.
  - ब) युरो साम्यवादाचा अर्थ लिहा.
  - क) राजकीय अर्थकारण म्हणजे काय ते लिहा.
  - ड) उदारमतवादाची तीन तत्वे लिहा.
  - इ) बहुलवादाचा राज्याच्या सार्वभौमसत्तेवरील परिणाम लिहा.
  - फ) युरो साम्यवादाची थोडक्यात उपायोजितता लिहा.
  - ग) उदारमतवादाची व्याख्या लिहा.
  - ह) बहुलवादाची व्याख्या लिहा.
2. बाजारपेठीय समाजवादाचा उदय आणि वैशिष्ट्ये विशद करा. 12
 युरोसाम्यवादाची संकल्पना स्पष्ट करून तिची वैशिष्ट्ये लिहा. किंवा
3. पारंपारीक उदारमतवादाचा अर्थ सांगून त्याची उपायोजितता आणि वैशिष्ट्ये विशद करा. 12
 राजकीय अर्थकारण संकल्पनेचा उदय आणि दृष्टीकोन यावर चर्चा करा. किंवा
4. बहुलवादी प्रारुपाचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. 12
 बाजारपेठीय समाजवादाचा अर्थ स्वरूप व उपायोजितता स्पष्ट करा. किंवा
5. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोवर टिपा लिहा. 12
  - अ) युरो साम्यवादाचे स्वरूप
  - ब) राजकीय अर्थकारणाचे वैशिष्ट्ये.
  - क) नव उदारमतवाद
  - ड) जे. लास्की यांचे बहुलवादी प्रारूप.

*****

Seat Number

--	--	--	--	--	--

SELECT ANY ONE : POL-114 :

A) Public Administration (111141) /
B) Modern Indian Political Thought - I (111142)

P. Pages : 4

A) Public Administration (111141)

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.
5. Figures to right indicate full marks.

1. Write answers on **any four** of the following. 12
  - i) Write three differences between Public Administration and Private Administration.
  - ii) What is Public Relations?
  - iii) Which are the three qualities of the Leadership?
  - iv) State the meaning of Management.
  - v) What is Decision Making?
  - vi) State the three reasons of the evolution of Bureaucracy.
  - vii) What is Personnel Administration.
  - viii) What is Promotion.
2. State the scope of Public Administration. 12
OR
 Discuss on Public Administration is an Art or Science.
3. What is Planning? Write the functions of planning. 12
OR
 State the merits and demerits of Bureaucracy.
4. State the meaning and principles of Communication. 12
OR
 Elucidate the merits and demerits of Direct Recruitment.
5. Write short notes on **any two** of the following. 12
  - 1) Policy Formation
  - 2) Informal organization.
  - 3) Types of Departments.
  - Formal Training.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
6. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे लिहा.
  - 1) लोकप्रशासन आणि खाजगी प्रशासन यातील फरकाचे तीन मुद्दे लिहा. 12
  - 2) जनसंपर्क म्हणजे काय?
  - 3) नेतृत्वाचे तीन गुण कोणते?
  - 4) व्यवस्थापनाचा अर्थ सांगा?
  - 5) निर्णय म्हणजे काय?
  - 6) नोकरशाहीच्या विकासाची तीन कारणे सांगा.
  - 7) कर्मचारी प्रशासन म्हणजे काय?
  - 8) बढती म्हणजे काय?
2. लोकप्रशासनाची व्याप्ती सांगा.

लोकप्रशासन कला व विज्ञान यावर चर्चा करा. 12
3. नियोजन म्हणजे काय? नियोजनाची कार्ये लिहा.

नोकरशाहीचे गुणदोष सांगा. किंवा 12
4. संदेशवहनाचा अर्थ आणि तत्त्वे सांगा.

प्रत्यक्ष भरतीचे गुण आणि दोष विशद करा. किंवा 12
5. खालीलपैकी दोहोंवर संक्षिप्त टिपा लिहा.
  - 1) धोरण निर्मिती
  - 2) अनौपचारिक संघटना 12
  - 3) विभागांचे प्रकार
  - 4) औपचारिक प्रशिक्षण

*****

B) Modern Indian Political Thought - I (111142)

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.
5. Figures to right indicate full marks.

1. Write answers on **any four** of the following. 12
  - 1) Write the objective of Prarthana Samaj.
  - 2) Explain the revolutionary Nationalism?
  - 3) State the characteristics of Extremist Ideology?
  - 4) Write Nehru's thought regarding Indian Foreign Policy.
  - 5) State the religion reforms of Brahmo Samaj.
  - 6) State the political aim of Lokmanya Tilak?
  - 7) Write the contribution of Mahatma Phule's in Indian Renaissance.
  - 8) Explain the thought regarding means and ends?
2. Explain Political Liberalism of Dadabhai Naoroji? 12
OR
State view's of Lokmanya Tilak regarding social reforms.
3. Evaluate the Nehru's thought on democratic socialism? 12
OR
Explain the views about social reforms of Satya Shodhak Samaj.
4. Write in brief - Hindulism of Savarkar's. 12
OR
Explain view's of Subhashchandra Bose as a revolutionary Nationalism. 12
5. Write short notes on **any two** of the following. 12
  - 1) Brahmo Samaj.
  - 2) Liberalism
  - 3) Gokhale's Political thought
  - 4) Ranade's Economical Theory

*****

मराठी रुपांतर

Max. Marks : 60

Time : Three Hours

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
6. उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- 1) प्रार्थना समाजाची उद्दिष्टे लिहा.
- 2) क्रांतीकारी राष्ट्रवाद स्पष्ट करा?
- 3) जहाल विचार सरणीचे वैशिष्ट्ये सांगा.
- 4) भारतीय परराष्ट्र धोरणाविषयी नेहरूंचे विचार लिहा.
- 5) ब्राह्मो समाजातील धार्मिक सुधारणा सांगा?
- 6) लोकमान्य टिळकांचे राजकीय ध्येय सांगा?
- 7) भारतीय प्रबोधनातील महात्मा फुलेंचे योगदान लिहा.
- 8) साध्य - साधना विषयी विचार स्पष्ट करा.

2. दादाभाई नौरोजी यांचा राजकीय उदारमतवाद स्पष्ट करा?

किंवा
लोकमान्य टिळकांचा सामाजिक सुधारणा विषयक दृष्टीकोन सांगा.

3. लोकशाही समाजवाद याबाबत पं. नेहरूंच्या विचारंचे परिक्षण करा?

किंवा
सामाजिक सुधारणे संबंधी सत्यशोधक संस्थेच्या दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

4. सावकरांचा हिंदुत्ववाद सविस्तर लिहा.

किंवा
क्रांतीकारक राष्ट्रवादी म्हणून सुभाषचंद्र बोस यांचा दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा.

- 1) ब्राह्मो समाज
- 2) उदारमतवाद
- 3) फुलेंचे राजकीय विचार
- 4) न्या. रानडेचे आर्थिक सिध्दांत

*****

Seat Number

--	--	--	--	--	--

POL-243 :
International Relations - II
(241130)

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All question carry equal marks.
5. Figures to right indicate full marks.

1. Write answer on **any four** of the following. 12
  - i) What is the meaning of Arms Race?
  - ii) Write the nature of Co-operation.
  - iii) State the meaning of International Regimes.
  - iv) Write the characteristics of dependency theory.
  - v) State the nature of Globalization?
  - vi) In which countries did the 'START' pact and when?
  - vii) Write your opinion on crisis compulsion.
  - viii) State New International Economic System?
2. Write in detail major objectives of Arms Control. 12

OR

State the meaning of crisis and discuss its characteristics.
3. Explain the importance of crisis and co-operation in International Relation. 12

OR

Through light on Uni - polar and multi polar world order.
4. 'Who is responsible for backwardness of Third World'. Discuss it. 12

OR

Describe the meaning and nature of Globalization.
5. Write short notes on **any two** of the following. 12
  - i) Partial Test Ban Treaty (PTBT).
  - ii) Dependency Theory - Marxist approach.
  - iii) World Trade Organization.

Division of World.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. उजवीकडील आकडे गुण दर्शवितात.
6. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. खालीलपैकी चारांची उत्तरे लिहा. 12
  - i) शस्त्रास्त्र स्पर्धा म्हणजे काय?
  - ii) सहकार्याचे स्वरूप लिहा.
  - iii) आंतरराष्ट्रीय राजवटींचा अर्थ सांगा?
  - iv) परावलंबित्व सिध्दांताची वैशिष्ट्ये लिहा.
  - v) जागतिकीकरणाचे स्वरूप सांगा?
  - vi) 'स्टार्ट' करार कोणत्या देशांदरम्यान झाला? कधी?
  - vii) संघर्षाची अनिवार्यता यावर आपले मत लिहा.
  - viii) नविन आंतरराष्ट्रीय अर्थ व्यवस्था सांगा?
2. शस्त्रास्त्र नियंत्रणाची प्रमुख उद्दिष्टे सविस्तर लिहा. 12
किंवा
संघर्षाचा अर्थ सांगून वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
3. आंतरराष्ट्रीय संबंधात संघर्ष व सहकार्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. 12
किंवा
एकध्रुवी आणि बहुध्रुवी विश्वरचनेवर प्रकाश टाका.
4. 'तिसऱ्या जगाच्या मागसलेपणास कोण जबाबदार आहे', चर्चा करा. 12
किंवा
जागतिकीकरणाचा अर्थ आणि स्वरूपाचे सविस्तर वर्णन करा.
5. खालीलपैकी दोनवर संक्षिप्त टिपण लिहा. 12
  - i) आंशिक परिक्षण बंदी करार (पी.टी.बी.टी.)
  - ii) परावलंबित्व सिध्दांत - मार्क्सवादी दृष्टीकोन
  - iii) जागतिक व्यापार संघटना
  - iv) जगाची वर्गवारी

*****

Seat Number

--	--	--	--	--	--

POL-123

Political Process in Indian States (121130)

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.

1. Write answers any four.

- 1) Write the reasons of the demand of separate small state.
- 2) Write border issue among states.
- 3) State the nature of Gram Sabha.
- 4) Write water issue among the states.
- 5) Explain inter-state conference.
- 6) Explain Sate-Capitals as Local Power Stations.
- 7) Write relation between employment and progress of state.
- 8) Write recommendations made by Ashok Mehta Committee.

2. Take an account of Naxliet movement in different states.

OR
Explain nature and functions of National commission of constitutional Review and take an account of it's recommendations.

3. Explain nature and importance of Panchayat Raj system in development of States.

OR

Describe the process of empowerment of women in different states.

4. Explain the provisions in 73rd and 74th constitutional amendment.

OR

Write the present nature of Democratic Decentralization in Indian Federation.

5. Write notes any two.

- 1) Health Issue.
- 2) Balwantrai Mehata Committee.
- 3) Human Development Index.
- 4) Environmental Movement.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. थोडक्यात उत्तरे लिहा फक्त चार.

- 1) लहान घटकराज्यांच्या मागणीची कारणे लिहा.
- 2) घटक राज्यांमधील सिमावाद लिहा.
- 3) ग्रामसभेचे स्वरूप सांगा.
- 4) घटक राज्यांमधील पाणी वाटपाचा प्रश्न थोडक्यात लिहा.
- 5) घटक राज्यांच्या राजधान्या शक्ती केंद्रे आहेत हे स्पष्ट करा.
- 6) आंतर-राज्य परिषद स्पष्ट करा.
- 7) रोजगार आणि राज्यांचा विकास यातील संबंध लिहा.
- 8) अशोक मेहता समितीने केलेल्या शिफारशी लिहा.

2. विविध घटक राज्यातील नक्षलवादी चळवळीचा आढावा घ्या.

किंवा
राष्ट्रीय राज्यघटना पुनर्रचना आयोगाचे स्वरूप आणि कामे स्पष्ट करा.

3. घटकराज्यांच्या विकासातील पंचायत राज्यव्यवस्थेचे महत्त्व आणि स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा
विविध घटकराज्यातील महिला सबलीकरणाच्या प्रक्रियेचे वर्णन करा.

4. 73 व्या आणि 74 व्या घटनादुरुस्तीतील तरतुदी स्पष्ट करा.

किंवा
वर्तमानकालीन लोकशाही विकेंद्रीकरणाचे भारतीय संघराज्यातील स्वरूप लिहा.

5. टीपा लिहा फक्त दोन.

- 1) आरोग्याची समस्या.
- 2) बलवंतराय मेहता समिती.
- 3) माध्यमिक विकास निर्देशांक.
- 4) पर्यावरण संरक्षण चळवळ.

*****

Seat Number

--	--	--	--	--	--

POL-113

Political Process in Indian Federation

(111130)

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.
5. Figures at right indicate full marks.

1. Write answer of **any four** of the following. 12
  - 1) State nature of Indian federation.
  - 2) Explain restructuring of state on base of language.
  - 3) Write nature of division of center – state power
  - 4) Write center-state legal relations.
  - 5) What are the residuary powers of Governor?
  - 6) What is emergency in state?
  - 7) How Indian federation is formed?
  - 8) In which machinery planning commission is now is converted?

2. Explain centripetal and centrifugal theory in state political process. 12

OR

"Unequal economic development is the main cause behind the demand of autonomous state"-Discuss.

3. Coalition Government in state is effect of dominant regional political party -Discuss. 12

OR

Explain how 'Caste' is influencing factor on state politics.

4. Write essay on- "Role of Governor in center -state relations". 12

OR

Explain in detail center-state administrative relations.

5. Write notes on **any two** of the following. 12
  - 1) Political stability
  - 2) Policy of Reservation
  - 3) Finance commission
  - 4) Centre-state economic relations.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
6. उजवीकडील आकडे एकुण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी चारांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. 12
  - 1) भारतीय संघराज्याचे स्वरूप सांगा
  - 2) भाषावर प्रान्तरचना स्पष्ट करा.
  - 3) केंद्र -घटकराज्य अधिकार विभागणीचे स्वरूप लिहा.
  - 4) केंद्र-राज्य कायदेविषयक संबंध लिहा
  - 5) राज्यपालाचे विशेषाधिकार कोणते आहेत?
  - 6) घटकराज्यातील आणित्वाणी म्हणजे काय?
  - 7) भारतीय संघराज्याची निर्मिती कशा प्रकारे झाली आहे?
  - 8) नियोजन आयोगाचे रूपांतर आता कोणत्या यंत्रणेत झाले आहे?
2. राज्यीय राजकारणाच्या अध्ययनातील केंद्राकर्षी आणि केंद्रोत्सारी सिध्दांत स्पष्ट करा. 12

किंवा

“भारतात राज्याच्या स्वायत्ततेच्या मागणी मागील कारण विषम आर्थिक विकास आहे” चर्चा करा.
3. “घटकराज्यातील संमिश्र सरकार हा प्रबळ प्रादेशिक प्रक्षाचा परिणाम आहे” चर्चा करा. 12

किंवा

‘जात’ हा घटक घटकराज्याच्या राजकारणावर कसा प्रभाव निर्माण करतो ते स्पष्ट करा.
4. ‘केंद्र -राज्य संबंधात राज्यपालाची भूमिका’ यावर निबंध लिहा. 12

किंवा

केंद्र-राज्य प्रशासकीय संबंध सविस्तर स्पष्ट करा.
5. टिपा लिहा कोणतेही दोन. 12
  - 1) राष्ट्रीय स्थैर्य
  - 2) मुख्य जागांचे धोरण
  - 3) वित्त आयोग
  - 4) केंद्र -राज्य आर्थिक संबंध

*****

Seat Number

--	--	--	--	--	--

POL-242
Comparative Political Process - II
(241120)

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.
5. Figures to the right indicate full marks.

1. Write answers on **any four** of the following. 12
  - i) Toynbee Theory of social change.
  - ii) Emergence of constitutionalism.
  - iii) Meaning of Political Development.
  - iv) Feminism and Women's Empowerment.
  - v) Meaning of Presidential System.
  - vi) Human Rights.
  - vii) Centripetal Forces.
  - viii) Objectives of Feminism.

2. Explain Max Webber's Theory of Social change. 12

OR

Elucidate the Nature and challenges before constitutionalism.

3. What is Parliamentary system ? Explain the characteristics of Parliamentary system. 12

OR

"Constitutionalism has provided basis for Functioning of Constitutional Government"
 Comment.

4. State the meaning and principles of Federalism. 12

OR

Take a Review of the Feminist Movement in America.

5. Write short notes on **any two** of the following. 12
  - a) Social change and physical circumstances.
  - b) Federalism in India.
  - c) Compare the Presidential and Parliментар system.
  - d) Feminist Movement in India.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
6. उजवी कडिल अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे लिहा. 12
  - 1) टॉयबीनचा सामाजिक बदलाचा सिध्दांत.
  - 2) घटनावादाचा उदय.
  - 3) राजकिय विकासाचा अर्थ.
  - 4) स्त्रीवाद व महिला सबलीकरण.
  - 5) अध्यक्षीय शासन पध्दतीचा अर्थ.
  - 6) मानवाधिकार.
  - 7) केंद्राकर्षी प्रवृत्ती.
  - 8) स्त्रीवादाची उद्दिष्ट्ये.
2. मॅक्स वेबरचा सामाजिक बदलाचा सिध्दांत स्पष्ट करा. 12
 किंवा
 संविधानाचे स्वरूप आणि संविधाना समोरिल आव्हाने विशद करा.
3. संसदिय पध्दती म्हणजे काय ? संसदिय पध्दतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. 12
 किंवा
 "घटनात्मक शासन कार्यप्रवण करण्यासाठी घटनावाद एक-पाया, उपलब्ध करून देतो". चर्चा करा.
4. संघराज्यवादाचा अर्थ आणि आधारभूत तत्वे स्पष्ट करा. 12
 किंवा
 अमेरिकेतील स्त्रीवादी चळवळीचा आढावा घ्या.
5. खालीलपैकी कोणतेही दोनांवर संक्षिप्त टिपा लिहा. 12
  - अ) सामाजिक बदल आणि प्रकृतीक परिस्थिती.
  - ब) भारतातील संघराज्यवाद.
  - क) अध्यक्षीय आणि संसदिय शासनाची तुलना.
  - ड) भारतातील स्त्रीवादी चळवळ.

*****

Seat Number

--	--	--	--	--	--

* 3 3 7 8 *

POL-232
Comparative Political Process - I
(231120)

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All question carry equal marks.
5. Figures to the right indicate full marks.

1. Write answers on **any four** of the following. 12
  - 1) Meaning of comparative politics.
  - 2) Definition of Political Culture.
  - 3) What is Political Socialisation.
  - 4) Dictatorial Party system.
  - 5) Functions and method of pressure groups.
  - 6) State the meaning of political participation.
  - 7) Demerits of Behavioral approach.
  - 8) Reasons of creation of political party.

2. Examine the Marxist approach in the study of comparative politics. 12
OR
Explain the Levels of Political Participation.

3. What is Political Apathy ? Explain the reasons of Political Apathy. 12
OR
Elucidate the classification of Political Party System.

4. Elucidate the concept of Political Socialisation. State the characteristics of Political Socialisation. 12
OR
Discuss in political system pressure groups have become-more political in modern times.

5. Write short notes on **any two** of the following. 12
  - 1) David Easton's system approach.
  - 2) Importance of Political Participation.
  - 3) Types of Political Cultures.
  - 4) Technique of Pressure Groups.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
6. उजवी कडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे लिहा. 12
  - 1) तुलनात्मक राज्यशास्त्राचा अर्थ.
  - 2) राजकिय संस्कृतीची व्याख्या.
  - 3) राजकिय सामाजिकरण म्हणजे काय ?
  - 4) सर्वकंष पक्ष पध्दत.
  - 5) दबाव गटाची कार्य पध्दती.
  - 6) राजकिय सहभागाचा अर्थ सांगा.
  - 7) वर्तनवादी दृष्टीकोनातील दोष.
  - 8) राजकिय पक्ष निर्मितीची कारणे.
2. तुलनात्मक राज्यशास्त्राच्या अध्ययनाच्या संदर्भात मार्क्सवादी दृष्टीकोनाचे परिक्षण करा. 12
किंवा
राजकिय सहभागाच्या पातळ्या स्पष्ट करा.
3. राजकिय उदासिनता म्हणजे काय ? राजकिय उदासिनतेची कारणे स्पष्ट करा. 12
किंवा
राजकिय पक्षपध्दतीचे वर्गिकरण विशद करा.
4. राजकिय सामाजिकरणाची संकल्पना विशद करा. राजकिय सामाजिकरणाची वैशिष्ट्ये सांगा. 12
किंवा
आधुनिक राज्यव्यवस्थेत दबाव गट अधिक राजकिय बनलेले आहेत चर्चा करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनांवर संक्षिप्त टीपा लिहा. 12
  - 1) डेव्हीड इस्टनक व्यवस्थावादी दृष्टीकोन.
  - 2) राजकिय सहभागाचे महत्त्व.
  - 3) राजकिय संस्कृतीचे प्रकार.
  - 4) दबावगटाची तंत्रे.

*****

Seat Number

--	--	--	--	--	--

POL-112
Modern Political Issues - I
(111120)

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All questions carry equal marks.
5. Figures at right indicate full marks.

1. Answer **any four** of the following. 12
  - 1) Write meaning of Globalization.
  - 2) Is the world today is multipolar? How?
  - 3) Write the meaning of Feminism.
  - 4) What is End of Ideology?
  - 5) What is the nature of USSR after it's decline?
  - 6) What is Globalization of Democracy?
  - 7) What is exploitation of women?
  - 8) What is marginalization of UNO?
2. State meaning, nature and characteristics of multi polar world. 12

OR

Write the causes of end of cold war.
3. Take an account of the efforts taken at national level for empowerment of women. 12

OR

Write structure, nature and importance of European union.
4. Explain meaning, nature and characteristics of Globalization. 12

OR

State the importance of the factors Globalization of Democracy and End of Ideology in new world order.
5. Write notes **any two**. 12
  - a) Unipolar world.
  - b) Globalization and progress in Technology.
  - c) UNO and Human Rights.
  - d) End of welfare state.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
6. उजवीकडील आकडे एकूण गुण दर्शवितात.

1. थोडक्यात उत्तरे द्या फक्त चार. 12
  - 1) जागतिकीकरणाचा अर्थ लिहा.
  - 2) आज जग बहुध्रुवीय आहे का? कसे?
  - 3) स्त्री-वादाचा अर्थ लिहा.
  - 4) विचार प्रणालीचा अंत म्हणजे काय?
  - 5) सोव्हिएट रशियाच्या विघटनानंतर आज या संघराज्याचे स्वरूप कसे आहे?
  - 6) लोकशाहीचे जागतिकीकरण म्हणजे काय?
  - 7) स्त्रीयांचे शोषण म्हणजे काय?
  - 8) संयुक्त राष्ट्रसंघटनेचा कमकुवतपणा म्हणजे काय?
2. बहुध्रुवीय विश्वरचनेचा अर्थ स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये सांगा. 12
किंवा
शितयुद्धाच्या समाप्तीची कारणे लिहा.
3. स्त्री-सबलीकरणासाठी आंतरराष्ट्रीय पातळीवरील झालेल्या प्रयत्नांचा आढावा घ्या. 12
किंवा
युरोपियन राष्ट्रांना महासंघाची रचना स्वरूप आणि महत्त्व लिहा.
4. जागतिकीकरणाचा अर्थ, स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा. 12
किंवा
लोकशाहीचे जागतिकीकरण आणि विचारप्रणालीचा अंत या घटकांचे नव्या विश्वरचनेतील महत्त्व सांगा.
5. टीपा द्या फक्त दोन. 12
  - अ) बहुध्रुवीय जग.
  - ब) जागतिकीकरण आणि तंत्रज्ञानाचा विकास.
  - क) संयुक्त राष्ट्रसंघ आणि मानवाधिकार.
  - ड) कल्याणकारी राज्याचा अस्त.

*****

•Seat Number

--	--	--	--	--	--

POL-241

Socio Political Research Methods - II (241110)

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All question carry equal marks.
5. Figures to right indicate full marks.

1. Write answer on **any four** of the following. 12
  - 1) Write three Merit's of observation.
  - 2) Write three objectives of interview.
  - 3) Write three Merit's of questionnaire technique.
  - 4) Write definition of Data analysis.
  - 5) Write in brief the importance of good report writing.
  - 6) Write three Demerit's of observation.
  - 7) Write three Demerit's of questionnaire techniques.
  - 8) Write the definition of good report writing.
2. Write the meaning and types of observation. 12

OR

Write what is mean by interview and state its characteristics.
3. Write the definition of questionnaire techniques and state its types. 12

OR

Explain the meaning and characteristics of Data analysis.
4. Write the definition and objectives of research report. 12

OR

Write the definition and types of interview.
5. Write short notes on **any two** of the following. 12
  - 1) Characteristics of observation.
  - 2) Characteristics of questionnaire technique.
  - 3) Types of data analysis.
  - 4) Characteristics of good report writing.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
6. उजवीकडील आकडे एकुण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चौथांची उत्तरे लिहा. 12
  - 1) निरीक्षणाचे तीन गुण लिहा.
  - 2) मुलाखतीचे तीन उद्दिष्टे लिहा.
  - 3) प्रश्नावलीचे तीन गुण लिहा.
  - 4) तथ्य विश्लेषणाची व्याख्या लिहा.
  - 5) आदर्श अहवाल लेखनाचे महत्व थोडक्यात लिहा.
  - 6) निरीक्षणाचे तीन दोष लिहा.
  - 7) प्रश्नावली तंत्राचे तीन दोष लिहा.
  - 8) आदर्श अहवाल लेखनाची व्याख्या लिहा.
2. निरीक्षणाचा अर्थ आणि प्रकार लिहा? 12
किंवा
मुलाखत म्हणजे काय सांगून मुलाखतीचे वैशिष्ट्य स्पष्ट करा.
3. प्रश्नावली तंत्राची व्याख्या सांगून प्रकार लिहा. 12
किंवा
तथ्य विश्लेषणाचा अर्थ आणि वैशिष्ट्य स्पष्ट करा.
4. संशोधन अहवालाची व्याख्या सांगून उद्दिष्टे लिहा. 12
किंवा
मुलाखतीची व्याख्या सांगून मुलाखतीचे प्रकार लिहा.
5. खालीलपैकी दोहोंवर संक्षिप्त टिपा लिहा. 12
  - 1) निरीक्षणाचे वैशिष्ट्य
  - 2) प्रश्नावली तंत्राचे वैशिष्ट्य.
  - 3) तथ्य विश्लेषणाचे प्रकार.
  - 4) आदर्श अहवाल लेखनाचे वैशिष्ट्य.

*****

Seat Number

--	--	--	--	--	--

POL-111
Foreign Policy of India
(111110)

P. Pages : 2

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

Instructions to Candidates :

1. Do not write anything on question paper except Seat No.
2. Graph or diagram should be drawn with the black ink pen being used for writing paper or black HB pencil.
3. Students should note, no supplement will be provided.
4. All question carry equal marks.
5. Figures to right indicate full marks.

1. Answer on **any four** of the following. 12
  - 1) State the Idealism of foreign policy?
  - 2) Policy of non-interference.
  - 3) State the Domestic determinants of foreign policy?
  - 4) When and who accepted Panchsheel principles?
  - 5) What is non-alignment principle?
  - 6) State the influence of Ideology on foreign policy.
  - 7) Explain the relation between foreign policy and international relation?
  - 8) State the characteristics of foreign policy of Indira Gandhi period?
2. Write major approaches to the study of foreign policy. 12
OR
Explain the principles of foreign policy of India?
3. Discuss the Domestic/Internal determinants of foreign policy. 12
OR
Explain Global and Regional factor influencing on foreign policy.
4. Explain -Pandit Nehru's role in Indian foreign policy. 12
OR
State your views statement on "Individual's Influence over Indian foreign policy".
5. Write short notes on **any two** of the following. 12
  - 1) Decision – making approach.
  - 2) Culture and political system.
  - 3) Panchsheel
  - 4) Foreign policy: Indira Gandhi's period.

*****

मराठी रुपांतर

Time : Three Hours

Max. Marks : 60

सूचना :-

1. प्रश्नपत्रिकेवर बैठक क्रमांकाशिवाय काहीही लिहू नये.
2. ग्राफ किंवा आकृती काढण्यासाठी पेपर सोडवितांना काळ्या शाईचा पेन अथवा काळी एच्. बी. पेन्सिलच वापरावी.
3. पुरवणी मिळणार नाही याची विद्यार्थ्यांनी नोंद घ्यावी.
4. इंग्रजी व मराठी भाषांतरामध्ये काही संदिग्धता असल्यास त्यावेळी मूळ प्रश्नपत्रिका इंग्रजी भाषेतील ग्राह्य धरण्यात यावी.
5. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
6. उजवी कडील आकडे एकूण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे लिहा. 12
  - 1) परराष्ट्र धोरणातील आदर्शवाद सांगा?
  - 2) निर्हस्तक्षेपाचे धोरण लिहा.
  - 3) परराष्ट्र धोरणाची अंतर्गत निर्धारके सांगा?
  - 4) पंचशील तत्वे केव्हा व कुणी स्वीकृत केले?
  - 5) अलिप्ततावाद तत्व म्हणजे काय?
  - 6) विचार प्रणालीचा परराष्ट्र धोरणावरील प्रभाव सांगा?
  - 7) परराष्ट्र धोरण आणि आंतरराष्ट्रीय संबंध विशद करा.
  - 8) इंदिरा गांधीच्या काळातील परराष्ट्र धोरणाची वैशिष्ट्ये सांगा?
2. परराष्ट्र धोरणाच्या अध्ययनाचे प्रमुख दृष्टीकोण लिहा. 12

किंवा

भारताच्या परराष्ट्र धोरणाची तत्वे स्पष्ट करा?
3. परराष्ट्र धोरणातील अंतर्गत निर्धारकांची चर्चा करा. 12

किंवा

परराष्ट्र धोरणावर प्रभाव टाकणारे जागतिक आणि विभागीय घटक स्पष्ट करा.
4. भारताच्या परराष्ट्र धोरणातील नेहमीची भूमिका स्पष्ट करा? 12

किंवा

“भारताच्या परराष्ट्र धोरणावर व्यक्तिगत प्रभाव आहे”. या विधानावर आपले विचार सांगा?
5. खालीलपैकी दोनवर ओक्षिप्त टिपण लिहा. 12
  - 1) निर्णय-निर्धारण दृष्टीकोण
  - 2) संस्कृती आणि राजकीय व्यवस्था
  - 3) पंचशील
  - 4) परराष्ट्र धोरण-इंदिरा गांधीचा कालखंड

*****